

Gdynia, 26.01.2023 r.

Dr hab. Katarzyna Józwiak-Moskal prof. ASP
Wydział Rzeźby i Intermediów ASP w Gdańsku

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Weroniki Surmy

pt. *Przedstawienia figury kobiecej, sztuka kobieca i feminizm w ceramice.*

sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki, wszczętym przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

Promotorka: dr hab. Joanna Teper, prof. ASP

Recenzję niniejszą sporządziłam na podstawie dokumentacji dostarczonej przez kandydatkę w formie elektronicznej oraz papierowej, zawierającej :

1. dorobek artystyczny,
2. dorobek dydaktyczny,
3. działalność popularyzatorską, organizacyjną,
4. dokumentacja dorobku 2018-2022,
5. dokumentacja dorobku 2014-2018,
6. portfolio,
7. dokumentacja kolekcji doktorskiej,
8. rozprawa doktorska.

O kandydatce:

Pani mgr Weronika Surma ukończyła w 2006 r. Liceum Sztuk Plastycznych im. A. Kenara w Zakopanem, pracą dyplomową *Autoportret*, zrealizowaną pod kierunkiem mgr A. Mrowcy. W latach 2007-2008 studiowała na Wydziale Filmoznawstwa, Instytutu Sztuk Audiowizualnych Uniwersytetu Jagiellońskiego

w Krakowie. Rozpoczęte w 2008 r. studia licencjackie na Wydziale Rzeźby ASP w Warszawie zakończyła w 2011 r. pracą licencjacką pt. *Rzeźba jednostronna*, zrealizowaną pod kierunkiem prof. Piotra Gawrona. W latach 2011-2013 odbyła studia magisterskie na Wydziale Rzeźby ASP w Warszawie. Praca magisterska: *Kolor w rzeźbie: powrót koloru, inspiracje oraz kolorystyczny potencjał materiałów rzeźbiarskich*. pod kierunkiem naukowym dr Katarzyny Kasi, rzeźbiarska praca dyplomowa *Pamiętka ze studiów* pod kierunkiem prof. Piotra Gawrona, aneks ceramiczny *Figury* pod kierunkiem dr hab. Stanisława Bracha oraz aneks medalierski *Zbiory* pod kierunkiem prof. Hanny Jelonek. Obrona dyplomu z wynikiem celującym, z wyróżnieniem. 2012-2013 Studium Pedagogiczne, Wydział Zarządzania Kulturą Wizualną, ASP w Warszawie.

Lata 2014-2018, czas Międzywydziałowych Studiów Doktoranckich, na Wydziale Ceramiki i Szkła, w Katedrze Ceramiki ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu, objął także wyjazdy w ramach Programu Erasmus+ : na Wydział Ceramiki, ASP w Wilnie , oraz w 2017 r. na dwumiesięczne praktyki w Pracowni Ceramicznej Kay Aplin w Brighton w Wielkiej Brytanii. Od 2018 roku zatrudniona na stanowisku asystentki, jako pracownica badawczo dydaktyczna w Pracowni Technologii i Technik Ceramicznych w Malarstwie i Rzeźbie dr hab. Joanny Teper prof.ASP, w Katedrze Ceramiki, na Wydziale Szkła i Ceramiki ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu.

Dorobek artystyczny, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski w obszarze sztuki

Spoza wielostronicowej, starannie i rzetelnie przygotowanej dokumentacji dotychczasowego dorobku doktorantki, wyłania się obraz młodej artystki, ceramiczki, zdecydowanej i konsekwentnie angażującej się w różnorodne formy działań związanych z dziedziną twórczości, którą wybrała. Pani Weronika Surma od 2014 roku prezentowała regularnie swoją twórczość na wielu wystawach krajowych i zagranicznych, indywidualnych i zbiorowych, w tym na ośmiu wystawach indywidualnych (trzech wystawach zagranicznych i pięciu krajowych); brała udział w czterdziestu siedmiu wystawach zbiorowych (dziewiętnastu wystawach zbiorowych zagranicznych i dwudziestu ośmiu wystawach zbiorowych, krajowych). Ma też na koncie dziewięć wystaw kuratorskich. Wielokrotnie doceniana i nagradzana, dwukrotna stypendystka programu Erasmus+ , dwukrotna laureatka programu Kultura mobilna, Strefa Kultury, Wrocław; uzyskała stypendium dla najlepszych doktorantów ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu ; w 2015 otrzymała Stypendium Twórcze MKiDN. Wyróżniana na międzynarodowych wystawach ceramiki i szkła, jest także laureatką zespołowej Nagrody Rektora ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu

I stopnia za osiągnięcia organizacyjne. Uczestniczyła w wielu sympozjach, rezydencjach i warsztatach, krajowych i zagranicznych. Wielokrotnie brała udział w konkursach , a także je organizowała, uczestniczyła w wydarzeniach związanych z konstruowaniem i przeprowadzaniem wypałów w różnych piecach do ceramiki(m.in. w ramach słynnego już Festiwalu Wysokich Temperatur). Na koncie doktorantki jest wiele publikacji przedmiotowych (prezentacja twórczości/sylwetki twórcy, prasa, radio, telewizja, Internet) oraz publikacji podmiotowych (współpraca z czasopiśmem branżowym *Szkło i Ceramika*). Dorobek dydaktyczny obejmuje prowadzenie zajęć ze studentami kierunków Malarstwa i Rzeźby samodzielne oraz w roli asysty. Przeprowadzanie różnorodnych warsztatów ceramicznych, dla dorosłych, niepełnosprawnych, dzieci, przygotowywanie programów naukowych, scenariuszy i przeprowadzanie warsztatów ceramicznych w ramach uczelni oraz poza uczelnią.

Ocena pracy doktorskiej, pisemnej i artystycznej

Przedstawiona do oceny recenzenckiej praca doktorska pani mgr Weroniki Surmy, przygotowana pod opieką promotorki dr hab. Joanny Teper, prof.ASP, składa się z dysertacji zatytułowanej *Przedstawienie figury kobiecej, sztuka kobieca i feminizm w ceramice*, oraz kolekcji prac artystycznych pt. *Kobieta z talerzem*.

Praca teoretyczna licząca 118 stron, w twardej oprawie, starannie przygotowana i przejrzysto skonstruowana. Napisana poprawnym, potoczystym językiem, komunikatywnie i merytorycznie przedstawiającym założenia i wywód , którego treść ujęta została, w największym skrócie, w tytule rozprawy. Wskazuje na autentyczne zaangażowanie autorki w poruszaną tematykę i głęboką jej znajomość. Zawiera bogatą bibliografię: spis publikacji oraz licznych źródeł internetowych, a także indeks zamieszczonych ilustracji. Składa się ze wstępu, dwóch części podzielonych na rozdziały i podrozdziały, zakończenia, oraz dokumentacji fotograficznej kolekcji doktorskiej, z opisami.

Wstęp, będący swoistym streszczeniem dysertacji, kończy się sformułowaniem przez autorkę założenia przewodu: „ Mam nadzieję, że poniższe opracowanie odzwierciedli bogactwo, różnorodność i ogromne znaczenie motywu kobiecej postaci oraz działań feministycznych w materii ceramiki. Przybliży nie tylko istotę poruszonej problematyki, ale także moje fascynacje, moją twórczą drogę i zainteresowanie poszczególnymi ceramicznymi wątkami budującymi mój artystyczny język. Przede wszystkim jednak pokaże złożony charakter i wielowymiarowość podjętego tematu w zrealizowanej w ramach pracy sztuki.”

Część pierwsza, składająca się z trzech rozdziałów i pięciu podrozdziałów, przygotowuje pojęciowy, swoisty „układ współrzędnych”, oparty na wybranych przykładach dokonań w historii sztuki dawnej i współczesnej, w który wpisuje się realizacja artystycznych poszukiwań doktorantki. W rozdziale pierwszym, wyjaśniając podstawowe dla swojego wywodu pojęcia, doktorantka napisała: „**Przedstawienia figury kobiecej** od zawsze występowały w sztuce. Od zarania dziejów postać kobiety była lejtmotywem bardzo chętnie i często eksplorowanym w każdej możliwej dziedzinie. Nie inaczej było i jest w przypadku ceramiki.” „Figura oznacza dla mnie, nie tylko dosłownie sylwetkę jako kształt ciała czy postać człowieka, ale wszelkie elementy, atrybuty sugerujące powiązania z kobiecym kształtem tj. linia talii, gest, postura, miękkość, krągłe formy czy ułożenie ciała.” Następnie ustalając znaczenie płci w sztuce i zarysowując tło historyczne dla tego zagadnienia, wprowadziła pojęcie **sztuki feministycznej** wyjaśniając, że: „...przyczynia się do przełamania męskiego punktu widzenia, zauważa i podkreśla inną perspektywę, zmienia świadomość, definiuje tożsamość, poszerza horyzonty, stwarza nowe możliwości, komentuje, krytykuje i kształtuje język, który nie wyklucza i nie dyskryminuje, a na nowo układa i buduje lepszy, bardziej sprawiedliwy świat, w którym kobiety są równe mężczyznom.” „Sztuka feministyczna protestuje przeciwko traktowaniu kobiet jako obiektu seksualnego i obiektu konsumpcyjnego, analizuje role stereotypowo przypisane kobiecie (role społeczne, miejsce w społeczeństwie), modele kulturowe, łamie głęboko zakorzenione stereotypy, ujawnia i demaskuje procesy sterujące, manipulujące i zawłaszczające kobiece ciało”. Trzecim kluczowym pojęciem jest **sztuka kobieca** „...w kontekście tej pracy pojmuję sztukę kobiecą, jako sztukę kobiet, sztukę tworzoną o kobietach przez kobiety.” Jakby w myśl Pauliny Kuczalskiej-Reinchsmi, polskiej działaczki społecznej, wydawczyni i publicystki, feministki nazywanej *Wodzem, Hetmanką, Sterniczką*, działającej w początkach XX wieku, w latach 1905-1907 działaczki Związku Polskiego Równouprawnienia Kobiet.

„Odzywam się przede wszystkim do kobiet, pracujemy samodzielnie, nie dążmy do wyręczania się, nie strójmy w gotowe cudze myśli i wyniki cudzych mozołów; lecz wysiłkiem własnego mózgu, namuleniem dłoni, krwawem starciem ducha o krawędzie życia, wydobywajmy ze swej głębi dorobki własne, noszące piętno odrębności naszej natury dla dobra kultury ogólnej”.(P.Kuczalska-Reinschmit, *Z historii ruchu kobiecego, Głos kobiet w kwestii kobiecej*, Kraków 1903,s. 338)

W tak przygotowanej przestrzeni pojęciowej, stosując autorski wybór, według wyraźnie określonej przez siebie formuły, umożliwiającej w uporządkowany i czytelny sposób, prezentację artefaktów w kontekście istotnych dla siebie problemów, doktorantka przytacza przykłady sztuki ceramicznej. Myślę, że

ważnym kryterium tego doboru, było ukazanie ciągłości występowania wątków związanych z postacią kobietą w ceramice, sugerujące ważkość podjętego tematu i zasadność poruszania go z dzisiejszej perspektywy, co stało się widoczne, dzięki odniesieniu do źródeł historycznych i przytoczonym przykładom ze sztuki dawnej. Doktorantka zaznacza, że „Oprócz motywu kobiet równie istotna jest dla mnie sama materia ceramiki, jej możliwości i potencjał techniczny. W związku z tym, by pokazać bogactwo tej dziedziny, starałam się, aby wymienione przykłady dzieł były jak najbardziej różnorodne i reprezentatywne.” I tak w rozdziale drugim pt. *Ceramiczne przedstawienia kobiet na świecie i w Polsce, analiza i przykłady dzieł* i jego pięciu podrozdziałach zatytułowanych: *2.1 Ceramika figuratywna*, *2.2 Polskie ceramiczki*, *2.3 Kobiety naczynia*, *2.4 Kobiety na talerze*, *2.5 Realizacje naścienne*, oraz w rozdziale trzecim „*Ceramiczna sztuka feministyczna na świecie i w Polsce*”, doktorantka przedstawia przykłady dzieł, ilustrując je fotografiami i opatrując lapidarnymi komentarzami, trafnie ujmującymi zarówno charakterystykę prac, jak i kolejne występujące w nich zagadnienia, istotne dla tematyki rozprawy. Ilustracje, poprawnie podpisane, z zasady ukazują po trzy przykłady prac każdej z artystek, skutecznie ukazując ich ogromną różnorodność, (małe zdjęcia, które z racji rozmiaru są momentami mało czytelne). Dobór przykładów i opisujące je komentarze świadczą o pogłębionej analizie i dobrej znajomości wybranej tematyki, a także o sporej wiedzy z zakresu warsztatu ceramicznego, o autentycznym zaangażowaniu autorki w problematykę kobiecą, co stanowi punkt wyjścia do tworzenia własnych, indywidualnych wypowiedzi artystycznych językiem ceramiki. Powstałe, w wyniku pracy nad dysertacją doktorską, kompendium wiedzy na temat sztuki kobiet posługujących się w twórczości technikami ceramicznymi, odsłania nieoczekiwanie bogaty i zaskakująco różnorodny obraz dokonań, o których wciąż niewiele wiadomo. Jak podsumowuje w zakończeniu doktorantka, na potrzeby badań przywołane zostały przykłady twórczości 45 artystek, w tym 12 Polek 19 Amerykanek, 22 Europejki i 3 osób z innych rejonów świata. Chociaż to zaledwie wycinek wiedzy, jednak chcę podkreślić ważność tego opracowania, jego interesującą formę, którą przyswajają się z zaciekawieniem, która ujawnia dojrzały, świadomy stosunek autorki do twórczości i stosowania języka sztuki do poruszania tematów ważkich, trudnych. Czytelnik zainteresowany może wiedzę poszerzać korzystając z podanych w bibliografii źródeł internetowych. I jak kończy autorka: „Ponadto specyficzny charakter materii ceramicznej, wielorakość środków przekazu od rzeźby, przez naczynia, po naścienne działania oraz jej wszechobecność w codziennym życiu, nadaje dodatkowej mocy i wzbogaca wypowiedzi artystyczne w kolejne znaczenia i sensy. Szczególnie widoczne jest to w sztuce feministycznej, silnie zaangażowanej i w sposób krytyczny

odnoszącej się do zastanego oraz wykluczającego kobiety porządku świata. Pokazuje to ogromne możliwości i bogactwo języka ceramiki na ogólnym polu sztuki.”

Ceramika coraz śmielej opanowuje świat sztuki. Na 59. Biennale Sztuki w Wenecji 2022 r. była bardzo licznie reprezentowana, w wielu różnych odmianach. Na Biennale w Wenecji rządziły kobiety. Po raz pierwszy w historii Biennale główne nagrody zdobyły czarnoskóre artystki. Nagrodę dla indywidualnego artysty zdobyła Simone Leigh, Afroamerykanka, której ogromne ceramiczne, szklone postaci kobiece w sposób metaforyczny opowiadają o wielowiekowej podrzędności i wykorzystywaniu. Nagroda tym istotniejsza, że twórczyni jako czarnoskóra artystka w Ameryce, była wielokrotnie pomijana i umniejszana w obiegu sztuki. Czyżby coś drgnęło? Pani Weronika w rozdziale dotyczącym sztuki feministycznej deklaruje: „Głęboko wierzę w sens takich i podobnych działań i jestem przekonana, że dzięki temu zbliżamy się coraz pewniejszymi krokami w stronę nie tylko pełnej równości, ale i do sedna poznania kobiet i kobiecości.”

Część II to dwa rozdziały z pięcioma podrozdziałami i zakończeniem. 1. *Moja twórcza droga* 1.1 *Skąd jestem, kim jestem i dokąd zmierzam*; 2. *Opis, analiza i interpretacja kolekcji doktorskiej*; 2.1 *Opis kolekcji pt. „Kobieta z talerzem”* 2.2 *Analiza formalna* - Obraz ceramiczny i talerz; - Proces; - Zastosowane techniki; - Informacje techniczne; - Nowe doświadczenia; 2.3 *Analiza treści*, - Geneza i problematyka tematu; - Od kobiety do feminizmu; - Konteksty; 2.4 *Interpretacja, Zakończenie*.

Część druga dysertacji skupia się na autorce i jej dziele plastycznym stanowiącym dokonanie doktorskie. Analizując różnorodne elementy swojego życiorysu artystycznego, pani Weronika określa punkt wyjściowy do rozpoczęcia pracy nad doktoratem. Składają się na to, m.in. lata zdobywania różnorodnych doświadczeń i umiejętności warsztatowych z obszaru technologii ceramicznej, możliwe, dzięki Międzywydziałowym Studiom Doktoranckim na Wydziale Ceramiki i Szkła, na ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu, oraz nabywanie życiowego doświadczenia, skutkującego wzrastającą świadomością dotyczącą kulturowych, społecznych i politycznych realiów życia „tu i teraz” młodej kobiety-artystki. Jak napisała pani Weronika: „Prace te stanowią moją artystyczną wypowiedź na temat problemów, sposobów postrzegania oraz miejsca i roli kobiet w społeczeństwie, pojęcia kobiecości oraz idei feminizmu, stąd też wszechobecna kobieca postać w ich kompozycjach.”

Za bardzo interesującą i cenną, m.in. z powodu walorów dydaktycznych, uważam część dysertacji poświęconą analizie formalnej pracy artystycznej. Z dużą sprawnością przekazu słownego, popartego adekwatnymi ilustracjami,

dokumentującymi kolejne fazy procesu technicznego, ujawnia doktorantka tajniki swojego artystycznego warsztatu ceramiczki. Opisując dokładnie poszczególne etapy pracy, poczynając od sposobu kształtowania podstawowego materiału-gliny, (łącznie z podaniem jego składu surowcowego), przez metody obróbki, zastosowane różnorodne techniki, narzędzia, a nawet towarzyszące temu emocje, stwarza pani Surma jedyny w swoim rodzaju dziennik twórczyni, mogący służyć jako instruktaż do pracy dla ceramika. Ujawniając tajniki artystycznych działań odsłania przed nami jednocześnie swoją sporą wiedzę technologiczną, potencjał twórczy, dojrzałość i wrażliwość kobiety-artystki. Rozdział ostatni- **Interpretacja**- prowadzi odbiorcę-czytelnika najkrótszą drogą do spotkania z artystyczną częścią doktoratu pani mgr Weroniki Surmy, a raczej jego fotograficzną dokumentacją. Możliwość poznania autorskich intencji odczytania przekazu zawartego w dziełach, to rzadka okazja. Myślę, że zdecydowana większość twórców rozumie trudność takiego zabiegu, na jaki odważyła się doktorantka., która przyznaje: „Skonkretyzowanie opisu moich wizualnych działań nie było dla mnie łatwym zadaniem, bo zdecydowanie preferuję posługiwanie się językiem ceramiki, który jest dla mnie bardziej naturalny i instynktowny.” „Praca twórcza jest dla mnie formą oczyszczenia, a także sposobem radzenia sobie z niesprawiedliwą rzeczywistością. Dlatego często sama muszę dochodzić do tego, o co mi mogło chodzić, co to dla mnie znaczy, dlaczego się pojawiło. To pozwala odkrywać mi kolejne kawałki mojego ja i bardziej poczuć siebie.” Przecież widzimy to co wiemy, czego doświadczyliśmy, co przeżyliśmy, a każdy jest osobnym światem. Z opisu prac wynika, że Pani Weronika zawarła w nich bardzo konkretne i bogate treściowo komunikaty, dobrze więc, że czytelnik-odbiorca ma szansę się z nimi zapoznać. Tym bardziej, że jak napisała: „Wybór postaci kobiecej, jako głównej bohaterki moich prac oraz silna potrzeba dodania treści, zawarcia pewnej problematyki i osadzenia jej w pewnym kontekście zawiódł mnie naturalnie i prosto do takiej, a nie innej formuły przedstawień. Dopiero niedawno przyłapałam się na tym, że podziwiam sztukę narracyjną i sama tworzę w nurcie sztuki opowiadającej, pełnej symboli i ukrytych znaczeń. Wcześniej nie byłam zdolna docenić jej wartości. Teraz widzę w tym kolejne dno i niekończącą się treść do analizy”.

Kobieta z talerzem - kolekcja doktorska Weroniki Surmy - zbiór dziesięciu obrazów ceramicznych, składający się z dwóch tryptyków i czterech kompozycji autonomicznych.

F*!** - poziomy, prostokątny o wymiarach 70,5x54 cm; oraz talerz średnica ok. 28 cm

tryptyk **Trzy kobiety** w którego skład wchodzi: **Na fali** – prostokątny, pionowy 55x36,5 cm; **Na szali** - prostokątny, pionowy 55x36 cm; **Na ziemi** -prostokątny, pionowy 54x36 cm;

tryptyk **Domowy kącik**, w skład wchodzi: **Ognisko domowe** prostokątny, pionowy 52,5x35,5 cm ; **Mam plan** – prostokątny, pionowy 53x35,5 cm ;

Kwiat subrideri – prostokątny, pionowy 83x54,5 cm;

Taka uroda – prostokątny, poziomy 105x56 cm;

Radości z kobiecości – prostokątny, poziomy 116,5x79,5 cm

Sjesta – prostokątny, poziomy 110,5x77,5 cm

Zaprezentowana kolekcja obrazów ceramicznych to graficzno-malarska opowieść o kobietach i ich świecie. Sylwetki kobiece wyraźnie obrysowane, czasami leciutko, reliefowo wysunięte w przestrzeń, jakby wycięte lub doklejone, wklejone, zawsze białe, pozbawione rysów twarzy, anonimowe. Sylwetki kobiety *każdej*. Nie ubrane ale właściwie nie nagie. O kształtach niedoskonałych, nie aspirujących do bycia pięknymi. Pojedyncze, osobne, lub zebrane w grupach. Pozycje ciał kobiet w grupach sugerują ich dobre, swobodne relacje. Sylwetki kobiet pojedynczych, samotne, zamknięte w indywidualnych przestrzeniach, osobnych światach, są jak znaki, symbole. Tylko na obrazach tryptyku **Domowy kącik**, kobiety są nieobecne. Przestrzenie wyobrazonego domu, mieszkania, domku dla lalek, wypełnione przedmiotami, meblami, roślinami, są puste, niezamieszkałe, może pozostające jedynie w sferze marzeń... Rysunkowy rodowód wszystkich tych, silnie graficznych kompozycji, jest doskonale czytelny. Autorka pogłębia jeszcze to działanie stosując zabieg podzielenia-pocięcia płaszczyzn kompozycji na części, nie tylko dla potrzeb technologii ceramicznej - po liniach prostych, ale także po obrysach sylwetek postaci, przedmiotów i innych elementów składowych. Odpowiedniej barwy i szerokości fuga, potęguje rysunkowe działanie, zwiększa dynamikę i przestrzenność rysunku tych ceramicznych obrazów, łączących w sobie elementy kafli, mozaiki, reliefu, malarstwa i jakby witrażowej konstrukcji. Artystka używa symbolicznych motywów graficznych, takich jak dekoracyjne wzory dywanów, uproszczony kształt ręki, oczu, ust wykorzystując do ich stworzenia ciekawą, graficzną technikę kalek ceramicznych. Pojawiające się na różnych obrazach te same motywy, scalają narrację. Różnicującą kolorystykę i materię, wprowadzającą błyski i maty, gama użytych szkliv, angob, farb naszkliwnych i metod ich nakładania a także technika złocenia „na zimno”, stwarza bogactwo efektów, przy ograniczonej kolorystyce. Powracający motyw talerza, przedmiotu powszechnego a nawet pospolitego, obiektu gotowego, który został przez doktorantkę różnorodnie zaaranżowany i „udekorowany” a następnie wkomponowany w obrazy, jest również łącznikiem całej kolekcji. Symbolika tego przedmiotu, nieodłącznego towarzysza naszej codzienności i jego wyrazisty wizerunek, interesująco zinterpretowane i wykorzystane. Silny przekaz treściowy, na którym zależało doktorantce, został ujęty w bogatą i różnorodną w swych efektach, formę artystyczną. Moje uznanie budzi umiejętność formułowania trafnych, uniwersalnych i lapidarnych przekazów zamykanych w symboliczne kształty ornamentów, i różnych detali, w rodzaju wspomnianych już wcześniej motywów rąk, ust, dywanów, czy atrakcyjnego wizualnie ornamentu, powstałego z wyabstrahowanego poprzez uproszczenie, kształtu wewnętrznych organów kobiecych, który wypełnia duży obszar tła obrazu **Na szali**. Istotna jest symbolika zastosowanych kolorów i dobór odpowiednich metod nanoszenia szkliv, angob

i farb ceramicznych, jak choćby tej, sugerującej ślad użycia do kolorowania mazaków. Widoczne jest we wszystkich pracach duże doświadczenie warsztatowe i potencjał kreatywny artystki. Do szczególnie ulubionych przeze mnie, należy tryptyk Trzy kobiety. Czyste, syntetyczne w formie, pełne symbolicznych treści obrazy, wypełnione klimatem pustki, oczekiwania, napięcia i samotności ale także wewnętrznej siły kobiecych sylwetek. Oszczędna kompozycja rysunkowa wypełniona detalami z warsztatu ceramicznego tworzy wyważoną, elegancką w swym całościowym wyrazie wypowiedź. Nasuwa mi porównanie do rozmowy, dyskusji, w której obrazy pani Weroniki Surmy zabierając głos, przemawiają w sposób jasny i zdecydowany, ale subtelny i wywarzony. Nie wrzeszczą, nie przekrzykują, nie obrażają. Przekonują merytoryczną siłą argumentów.

Konkluzja

Kolekcja pt. *Kobieta z talerzem* świadczy o wysokim poziomie wiedzy i umiejętności doktorantki w obszarze technologii i różnorodnych technik ceramicznych. Bogactwo warsztatu zostało użyte z dużą wrażliwością i dojrzałością artystyczną. Połączenie dziedzin malarstwa, grafiki i rzeźby na płaszczyźnie ceramiki dało świetny efekt artystyczny, będąc jednocześnie nośnikiem ważkich i bardzo aktualnych treści, dotyczących sytuacji kobiet, emancypacji i feminizmu w kontekście sztuki. Interesująca dysertacja doktorska będąca doskonałym teoretycznym wsparciem dla poszukiwań twórczych doktorantki, prezentująca wysoki poziom merytoryczny, jest także ciekawą propozycją dydaktyczną, stanowiąc podstawowe kompendium informacji na temat związków sztuki ceramicznej z tematyką kobiecą. Całość dotychczasowego dorobku artystycznego, organizacyjnego, dydaktycznego i popularyzatorskiego w obszarze sztuki świadcząca o autentycznym zaangażowaniu i dobrym przygotowaniu do samodzielnej działalności twórczej wraz z przedstawioną pracą doktorską zatytułowaną *Przedstawienia figury kobiecej, sztuka kobieca i feminizm w ceramice* i kolekcją doktorską pt. *Kobieta z talerzem* oceniam z całym przekonaniem pozytywnie i popieram wniosek pani mgr Weroniki Surmy do Rady Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki. Tym samym stwierdzam, że praca przygotowana pod opieką promotorską dr hab. Joanny Teper prof. ASP spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (DZ.U.z 2017 r., poz.1789 ze zm.)

Dr hab. Katarzyna Józwiak-Moskal prof. ASP

